

SELF- GUIDING BOOKLET

NEDERLANDSE
VERSIE

GRAND LARGE — HAUTS-DE-FRANCE

44

**EEN ANDERE
WERELD ///
IN ONZE WERELD**

EEN ANDERE WERELD /// IN ONZE WERELD

HEDENDAAGSE EVOCATIE VAN FANTASTISCH REALISME

Gastconservator: Jean-François Sanz / Artistiek directeur –
agnès b. fonds

Kunstenaars: Boris Achour, Véronique Béland, Yoan Beliard, Abdelkader Benchamma, Santiago Borja, Rémi Bragard, Vincent Ceraudo, Emma Charrin & Olivier Muller, Alexis Choplain, Arnauld Colcomb & Bertrand Planes, David De Beyter, David Droubaix, Veaceslav Druta, Éric Duyckaerts, Jean-Louis Faure, Nicolas Floc'h, Yona Friedman, GENERAL IDEA, Norbert Ghisoland, Jean Gourmelin, Rodney Graham, Giulia Grossmann, Martin Gusinde, JACKSON, Louis Jammes, Magdalena Jetelová, Ismaël Joffroy Chandoutis, Véronique Joumard, Emmanuelle K., Bertrand Lamarche, Eva L'Hoest, Barbara & Michael Leisgen, Augustin Lesage, Pierre Mazingarbe, Corey McCorkle, Pierre Mercier, Jean-Louis Montigone, Gianni Motti, NASA, Dennis Oppenheim, Jean-Michel Othoniel, Adrian Paci, Trevor Paglen, PANAMARENKO, Abraham Poincheval, Enrique Ramirez, George Reavey, Gwendoline Robin, Lucien Rudaux, Bettina Samson, Dennis Stock, Anaïs Tondeur, Agnès Troublé dite agnès b., João Vieira Torres, Gilberto Zorio

«De moderne wetenschap leert ons dat er achter het simpele zichtbare, het gecompliceerde onzichtbare zit.» J. Bergier & L. Pauwels, *Le Matin des magiciens*

Hoe salgen wij er in om de vreemde wereld te temmen?
Omdat veel rationele verklaringen meer dan eens falen biedt deze tentoonstelling een reis die ons uitnodigt om de mysteries van de wereld af te tasten.

Wij kunnen het fantastisch realisme ontdekken, een belangrijke beweging van de tegencultuur van de jaren zestig, door het werk van hedendaagse kunstenaars die dominante kennis in vraag stellen en wetenschappelijke en esoterische kennis laten samensmelten.

Het gemuteerde kleine broertje van het surrealisme, het fantastisch realisme, gecreëerd door Jacques Bergier en Louis Pauwels rond het tijdschrift *Planète* (1961-1972), vertrekt vanuit een state of mind toelaat nieuwe zones van reflectie te ontdekken, zones waarbij het rationele en het fantastische vermengd raken met wetenschappen, geschiedenis en filosofie. Contextuele elementen herinneren ons aan het populaire belang van deze beweging en dompelen ons onder in een cruciale periode in de geschiedenis: de jaren zestig, een tijdperk gedreven door vertrouwen in de vooruitgang en de kennis.

De tentoonstelling presenteert een uitgebreid en divers oeuvre dat deze benadering van hedendaagse vraagstukken in technologische en wetenschappelijke vooruitgang actualiseert. Extravagant, hermetisch, sensueel, de werken roepen de overblijfselen van traditionele, mythische of magische culturen op, nodigen uit om de gewijzigde bewustzijnstoestanden, de grenzen van onze zintuiglijke waarnemingen, de verborgen codes van de natuur en de nog steeds niet te ontcijferen wetten die de kosmos beheersen te onderzoeken.

Is het omdat ze altijd een element van mysterie behouden dat deze werken ons gevoeliger maken voor de vreemde wereld?

Op de 5e verdieping wordt een audiodocumentaire over fantastisch realisme en videoprogrammering met betrekking tot de tentoonstelling vertoond. Deze tentoonstelling is gemaakt in het kader van MuséoSciences, in samenwerking met het agnès b. fonds, Frac Provence-Alpes-Côte d'Azur, le Fresnoy - Studio national des arts contemporains en het LaM.

CURIOSITEITENKABINET

HET FANTASTISCH REALISME : EEN MINDSET

Tijdschrift *Planète*, Jean-Louis Faure, Jean Gourmelin

Het tijdschrift *Planète*, opgericht door **Louis Pauwels** en **Jacques Bergier**, verscheen van 1961 tot 1968, vormde samen met de uitgave le *Matin des Magiciens (De Ochtend van de Tvenaars*, Gallimard, 1960) de basis voor de denktank en beweging die het Fantastisch Realisme wordt genoemd. Dit tijdschrift toont de goesting om de wereld te verrassen met een mix van esoterisme, filosofie en fantastische literatuur. Deze kruisbestuiving wordt tastbaar in een curiositeitenkabinet dat dienst doet als introductie tot de tentoonstelling en de beweging in zijn historisch kader plaatst.

Twee tijdgenoten van dit fantastische, realistische avontuur zijn tekenaar Jean Gourmelin en beeldhouwer Jean-Louis Faure, die qua gedachtegang nauw aanleunen bij de geest van de beweging.

Jean-Louis Faure is een overtuigd antimilitarist die naar Zuid-Amerika uitwijkt om zijn oproeping voor de Algerijnse oorlog te ontlopen. Als artistiek directeur van verschillende tijdschriften van de jaren zestig, de bloeiperiode van het tijdschrift *Planète*, gebruikt hij zijn, op oudere leeftijd opgestarte activiteit van beeldhouwer om de geschiedenis te herschrijven. Hij gebuikt hiervoor objecten die hij een andere betekenis geeft, hij maakt er een pastiche van, een voorbeeld van uchronia, een illustratie van het absurde. Hij bewerkt op die manier de evocaties van de holocaust (*Kurt Schwitters in Engeland, blaffend ; Félix Eboué ; Recalcitroen...*) zoals die beleefd werden door Jacques Bergier, weerstander en overlever van het kamp van Birkenau.

Jean Gourmelin heeft een directe band met het avontuur van *Planète* waar hij als illustrator dienst deed. Zijn tekeningen, metafysisch qua dimensie maar eenvoudig qua uitvoering, vielen erg in de smaak bij Pauwels en Bergier. De echtgenote van de kunstenaar, Luce Gourmelin, vertelt: “Met de eerste (Pauwels) had hij een hechte vriendschapsband; met de tweede (Bergier) praatte hij over wiskunde en ontdekte zo de notie van ruimtetijd. Met een schets op het tafelkleed van een bistro legde Bergier het uit en hij begreep het.”

Uit al deze contacten ontstond een getekend, gemaakt universum dat zich situeert tussen sciencefiction en een fantasiewereld, de neerslag van een andere wereld gedroomd door de twee spitsbroeders.

ANDERS KIJKEN OM BETER TE ZIEN

Yoan Beliard, Rémi Bragard, David Droubaix, Erik Duyckaerts, GENERAL IDEA, Gianni Motti

Het ombuigen van de betekenis is fundamenteel gelinkt aan de hedendaagse kunstproductie. Sinds de jaren 50 wil de kunst breken met het ‘gewone’ denken en stelt een nieuwe reflectie en visie op het alledaagse voor.

Het tijdschrift *Planète* bood een nieuwe, alternatieve blik op ons verleden en op allerlei onverklaarde fenomenen door het bestuderen van teksten en het herinterpreteren van historische vondsten. Hedendaagse kunstenaars openen een denkpijpe door onze maatschappij te bevragen via het geven van een andere betekenis aan artefacten uit ons alledaagse leven.

Of ze nu vertrekken vanuit boeken of journalistieke of wetenschappelijke informatie of zelfs gewoon vanuit de voorpagina van het eigen tijdschrift *Planète*, de voorgestelde kunstenaars geven opnieuw zin aan vormen die we zo gewoon zijn dat we ze niet meer zien. Ze navigeren hierbij tussen het vreemde en het belachelijke, het verrassende en het banale. Hun werk doet ons opnieuw kijken en ontdekken hoe de mechaniek van onze wereld in elkaar steekt.

Gianni Motti doet zich voor als kunstenaar bewust van zijn radicaliteit: hij buigt nieuwsitems om. Hij eist in eigen naam feiten, natuurrampen en tragische ongevallen op. In zijn serie *Revendications (Opeisingen)* noemt hij zichzelf de oorzaak van de explosie van het ruimteveer Challenger (1986) en van de aardbeving in California (1992) alsof het gaat om een 'mise en scene' van de kunstenaar. Hij gebruikt de foto's van persagentschap AFP en officiële documenten als "bewijs" voor zijn betrokkenheid en confronteert ons zo met de maakbaarheid van nieuws en beeld.

Erik Duyckaerts pakt het iets wetenschappelijker aan. Hij stelt een alternatieve evolutietheorie voor waarin de mens een zesde vinger krijgt. Zijn *One Forearm Hypothesis (Eén Voorarm Hypothese)* voert een ernstige wetenschapper ten tonele die door zijn dwarsliggen onze hedendaagse zekerheden onderuit haalt.

David Droubaix bevraagt het literaire verleden van de jaren 60 en diept hierbij verboden werken op die onbekend bleven voor het grote publiek maar die wel allerlei extreemrechtse complottheorieën hebben gevoed, die vandaag overal opduiken op internet. *Met Wer durch das Schwert lebt... [Wie door het zwaard leeft]*, omkadert de kunstenaar de agressieve theses en zet die zodanig in de verf dat je de ernst ervan begrijpt, dat je beseft dat we dit niet mogen vergeten.

Yoan Beliard met zijn *Ghost Faces* en *Objets réminiscents* heractiveert het visuele imaginaire waarin het fantastisch realisme zo goed gedijdt. *Ghost Faces (Spook-gezichten)* zijn geïnspireerd door de covers van *Planète*. Hij herwekt ze tot plaaster objecten met spiegels op de plaats van de ogen, zo vormen ze een spel van reflectie op heden en verleden. De *Objets réminiscents (memorabele objecten)* zijn een verzameling souvenirs die ondergebracht zijn in een grot om daar een proces van verkalking te ondergaan. Deze ooit zeer banaal vormgegeven objecten krijgen zo iets mysterieus en muteren zo tot fossielen uit een ander tijdperk.

Good Luck from Swanage van **Rémi Bragard**, is een collectie postkaarten met daarop een sculptuur van de aardbol zoals die te zien is in de stad Swanage in Engeland. De aardbol in kwestie was daar neergepoot met een pedagogisch doel maar doet ook denken aan een altaar ter eer en glorie van de wetenschap. De omliggende monumentale stenen zijn niets meer of minder dan informatieve panelen over ons zonnestelsel. De foto's zonder datum zijn genomen in de loop van één eeuw, zijn zo opgesteld dat je blik als het ware de rotatiebeweging van de aarde volgt. Deze opeenvolging van illustraties uit verschillende periodes met telkens een ander zicht op onze planeet doet de kijker onderduiken in een ware tijd- en ruimtereis.

Nazi Milk is een iconisch beeld van het Canadese collectief **GENERAL IDEA**, dat aan de basis ligt van hun werk over de taboes van de moderne geschiedenis. Hun werk ziet er uit als een reclameboodschap, het beeld van een jonge blonde man verwijst naar het ideaalbeeld van het Derde Rijk en wordt versterkt door de melksnor die wel heel goed lijkt op het snorretje van Adolf Hitler. De verwijzing naar de symboliek van de diepgewortelde horror uit onze

recente geschiedenis kan niet verdoezeld worden door de commerciële vormgeving en logica van een reclamefoto.

De waarheid moet worden verteld, Jacques Bergier en Louis Pauwels schuiven die onder onze neus in het werk *Le Matin des magiciens*, waarvan een deel zich vastbijt in de occulte sectaire oorsprong van het Derde Rijk. Deze alternatieve verklaringen die vaak meer weghebben van een duistere fantasie dan van iets historisch beantwoorden op hun manier aan onze behoefte om ook wat onverklaarbaar is te verklaren.

KUNSTENAARSBOEKEN

Yona Friedman, Rodney Graham, Jean-Michel Othoniel, George Reavey

Het Fantastisch Realisme haalt zijn wortels in de literaire wereld van het surrealisme, de fantasie en het ésoterisme. Met zijn *Farewell to Faust (Vaarwel Faust)* plaatst de surrealistische dichter **George Reavey** zich onder voogdij van de zestiende-eeuwse Engelse schrijver Christopher Marlowe. Het werk bevat een gedicht geschreven door de vrouw van de kunstenaar onder invloed van de geest van Marlowe en van een gedicht dat Reavey opdroeg aan Marlowe. De literatuur vergezelt hier de domeinen van het bovennatuurlijke, het spiritisme, een geliefkoosde inspiratiebron van de fantastisch-realist.

Recenter zijn plastisch kunstenaars Jean-Michel Othoniel en Rodney Graham de confrontatie aangegaan met producties van Raymond Roussel en Edgar Allan Poe, meesters van de esoterische en fantastische literatuur.

Het kunstenaarsboek getiteld *Locus Solus* van **Jean Michel Othoniel** verwijst naar het werk van Raymond Roussel, het gevierde boegbeeld van de surrealisten, schrijver van het gelijknamige boek dat bulkt van de esotherische verwijzingen. Othoniel transformeert zichzelf hier in een onderzoeker op zoek naar het bouwwerk dat het literaire werk van Roussel heeft geïnspireerd.

Rodney Graham maakt van zichzelf een doorgeefluik van het literaire oeuvre van Edgar Allan Poe. Met *The System of Landor's Cottage*, breid Graham een vervolg aan de laatste novelle van Poe

waarin die beschrijft hoe hij tijdens een idyllische landelijke wandeling een huis ontdekt. Graham voegt aan de initiële beschrijving een kamer in het huis toe waarin een vreemde machine staat waarvan het gebruik totaal onbekend is. De toon die Graham gebruikt spiegelt zich aan die van Poe, hij cultiveert het idee dat hij als een parasiet de bekende schrijver imiteert, alsof hij zich het nalatenschap van de Amerikaanse schrijver die overleed in de 19de eeuw toe-eigent.

De kunstenaar-architect **Yona Friedman**, die vaak een utopist wordt genoemd, blijft op zoek gaan naar leefbare oplossingen voor het samenleven rekening houdend met ecologie, technologie en cultuur. “Manuels” is een serie van getekende verhalen die abstracte algemene gedachten herkenbaar en tastbaar moeten maken. Zijn vocabulaire van simpele beelden en de bijhorende korte legende, *Hypothèses*, zorgen voor een filosofische en pedagogische interpretatie van de krachten die ons universum vormgeven en hun weerklank vinden in het gedrag van mens en dier.

VERDER KIJKEN DAN HET ZICHTBARE

Magdalena Jetelová, JACKSON

Het verkennen van fantastisch realisme betekent ook jezelf onderdompelen in een cruciale periode in de geschiedenis. De jaren zestig staan synoniem voor een nieuwe wereld: ze behouden de stigma's van een recent pijnlijk verleden, maar worden gedreven door een vertrouwen in nieuwe technologieën, in het bijzonder de ontwikkeling van de media, die voor een makkelijke en snelle verspreiding van het beeld en de informatie moet zorgen.

Magdalena Jetelová herinnert met *The Essential Is No More Visible (Het Essentiële is niet langer zichtbaar)* de herinnering aan de Atlantikwall, een verdedigingswerk dat door de nazi's werd gebouwd na hun verovering van Europa. Deze reeks bunkers die zich uitstrekt van de kusten van Noorwegen tot Spanje en in de loop van de tijd het slachtoffer zijn van erosie, verworden door de encenering van de kunstenaar tot mysterieuze vormen die moeilijk te identificeren zijn. Deze bunker, een zwarte monoliet, een krijsartefact dat door zijn verschijning de horizon verstoort, wordt zo de aanzet tot een reflectie over de tijd en het verstrijken ervan. Deze relikwieën uit de geschiedenis worden landmarks die als littekens het verleden van Europa oproepen. De geprojecteerde zinnen, citaten van de filosoof en stedenbouwkundige Paul Virilio, die een boek over deze bunkers schreef, maken de herinnering aan dit dramatische moment in onze geschiedenis nog indringender.

The Essential Is No More Visible herinnert ons eraan dat als de gebeurtenis zich ooit in het tastbare manifesteerde, dat deze nu onzichtbaar is. Het feit is onderhevig aan de tijd of aan mystieke

en kosmologische parameters. In een bredere context zetten de titel van het werk ons ertoe aan ons af te vragen hoe het essentiële ons kan ontsnappen, hoe alles na verloop van tijd verborgen of onwaarneembaar is voor onze zintuigen.

JACKSON's *Fog News* confronteert ons met een fundamenteel aspect van onze hedendaagse samenleving, gekenmerkt door het dematerialiseren van informatie en, meer in het algemeen, van onze geschiedenis. Door middel van deze installatie, bestaande uit een mistgenerator waarop een nieuwsstroom van continue nieuwskanalen wordt geprojecteerd, maakt JACKSON de onzichtbare mazen van computers die een groot deel van ons leven beheersen, zichtbaar.

Het vluchtige moleculaire aspect van de mist maakt deze beelden van ons dagelijks leven ongrijpbaar, ongrijpbaar hoewel ze zichtbaar blijven. De constante vervormingen als gevolg van verdamping accentueren het vluchtige van informatie. *Fog News* wordt zo een weerspiegeling van een constant veranderende realiteit, onmogelijk volledig te bevatten door ons beperkte menselijke brein.

WETENSCHAPPELIJK FANTASTISCH

Rémi Bragard, Alexis Choplain

Het tijdschrift *Planète* heeft gedurende zijn bestaan altijd een wetenschappelijke dimensie geclaimd met het doel om een rationele benaderingen te gebruiken om fenomenen te verklaren die door conventionele en ultra-rationalistische onderzoekers als irrelevant worden beschouwd. Deze benadering vormt de kern van de geloofsbelijdenis van het fantastisch realisme, namelijk zoeken naar het zichtbare simpele van het “onzichtbare gecompliceerde”.

In dezelfde geest ensceneren Alexis Choplain en Rémi Bragard fenomenen die wetenschappelijk bekend zijn om verbazing en verwondering te creëren, maar die genegeerd worden door niet-ingewijden.

Alexis Choplain laat ons met *Signo* binnentreden in zijn universum, waar onderzoek net zo belangrijk is als het uiteindelijke resultaat. De kunstenaar baseert zijn experimenten op trillingsverschijnselen en belicht fysieke reacties die onze waarneming dwarsbomen. *Signo* is een apparaat dat werkt op water en geluid. Een continu stromende waterstroom staat in wisselwerking met een geluidsstroom en raakt daardoor in een trillende toestand. In combinatie met een stroboscooplamp lijkt de vloeistof te bevriezen, soms zelfs terug te keren naar de bron, iets wat totaal onmogelijk is volgens de elementaire fysica en in strijd met wetten zoals die van de zwaartekracht.

Rémi Bragard toont met zijn video *Le phénomène de caléfaction ou la danse infernale de la goutte d'eau* ons vermogen tot

verwondering over fenomenen die voor niet-wetenschappers magisch lijken. De kunstenaar verzamelt video's die op internet zijn geplaatst door amateurs die gefascineerd toekijken hoe water gegoten op platen van meer dan 400 graden reageert. Bij deze temperatuur vormt zich een damp laag onder de waterdruppel, die de druppel beschermt tegen verdamping.

ARNAULD COLCOMB & BERTRAND PLANES

1977, Frankrijk / 1975, Frankrijk

MODULATOR - DEMODULATOR

2014-2019

Twee zender- en ontvangermodules, hout, geluid, scherm, variabele afmetingen

Met goedkeuring van de kunstenaars

Met de installatie *Modulator - Demodulator* nodigt het duo Arnauld Colcomb en Bertrand Planes ons uit om een ervaring te beleven op de grens tussen het zichtbare en het immateriële. De kunstenaars roepen met hun vreemde materiaal figuren uit het verleden op.

De opstelling werkt volgens een synesthetisch principe en bestaat uit het opvangen van een visueel signaal (hier de figuur van Jacques Bergier) dat wordt uitgezonden door een afbeelding op de muur, door middel van de emitterende module in de vorm van een megafoon. Dit signaal wordt vervolgens omgezet in een geluidsfrequentie en gaat door de tentoonstellingsruimte naar de tweede module, de ontvanger, waarvan de vorm doet denken aan een parabool. Het signaal wordt uiteindelijk omgezet in een afbeelding die naar het LCD-scherm wordt gestuurd.

Het beeld dat op het scherm achter de ontvangende antenne wordt weergegeven, de weergave van de opgevangen golven, is dus een vertaling van onzichtbare verschijnselen die zich voordoen zonder dat wij het weten. Het werk is daarom interactief: als we ons tussen de twee modules posteren, verstoren we het signaal en verslechtert het weergegeven beeld. Het laat ons toe te spelen met deze onzichtbare en toch aanwezige fenomenen, het geeft de mogelijkheid om in wisselwerking te staan en onze relatie met technologie en wetenschap opnieuw te laten betoveren. Dit is een oefening die Bergier en Pauwels niet zouden hebben laten liggen, ook al waren ze vooral gefascineerd door het 'gecompliceerde onzichtbare' dat onze wereld beheerst.

GILBERTO ZORIO

1944, Italië

SCULPTURE POUR PURIFIER LA PAROLE

1978

Terracotta en staal, diameter : 270 cm

Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 1983

Gilberto Zorio is een belangrijke figuur uit de Arte Povera, een Italiaanse avant-gardebeweging uit de jaren zestig en zeventig. Hij plaatst zijn artistieke productie in het teken van het rituele en het kosmische. Het gebruik van ruwe materialen, vaak organisch, accentueert het idee van een mysterieuze magische praktijk waarvan we getuige zouden zijn.

De Sculpture pour purifier la parole (Sculptuur om woorden te zuiveren) maakt deel uit van een reeks die in 1969 werd opgestart en waarbij de vorm van de ster centraal staat in de reflecties van de kunstenaar. Als magisch en esoterisch symbool, maar ook verbonden met de ruimte en met meer wetenschappelijke overwegingen, illustreert de ster voor Zorio de oer-relatie die de mensheid onderhoudt met de tijd en het universum dat ons omringt.

Het werk in terracotte dat in stukken gebroken is, heeft op één van de uiteinden een opening om het woord in te fluisteren. Binnenin de ster fungeert een reservoir met alcohol als een symbolische filter en zuivert het de woorden die met de ster worden uitgewisseld. *Sculpture pour purifier la parole* is op die manier een soort link, een schakel tussen de mensheid en haar omgeving, tussen materialiteit en spiritualiteit. Een tijdloze vorm die duidelijk te lijden had onder het verstrijken van de tijd belichaamt op die manier de telkens weer vernieuwde pogingen van de mensheid om zich te verheffen, in dit geval door verborgen waarheden te laten ontdekken.

BARBARA & MICHAEL LEISGEN

1940-2017, Duitsland / 1944, Oostenrijk

DE MOND HET OOR HET OOG

1980

Set van drie tweeluiken, uit van de serie *Les écritures du soleil*, cibachrome foto's, 80 x 100 cm elk
Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 1983

Barbara en Michael Leisgen, een stel Duitse fotografen, werken aan het landschap als een schilderij, waarbij elke toets is ontleend aan natuurlijke fenomenen. De foto's *La Bouche*, *L'oreille* et *L'œil* (*De mond*, *Het oor*, *Het oog*) maken deel uit van de serie *Les écritures du soleil*, een verzameling werken waarin de zon een penseel wordt dat mysterieuze hemelse symbolen onthult.

Door bekwame manipulatie van de camera, die bestaat uit het vastleggen van zonlicht door middel van precieze bewegingen, creëren de kunstenaars sporen die als basis dienen voor deze nieuwe vorm van taal. Deze geopenbaarde vormen, te situeren tussen hiëroglifisch schrift en tekeningen vol verwijzingen naar prehistorische grotkunst, staan door hun raadselachtige karakter open voor individuele interpretaties. De setting van de opname in de natuurlijke schemering benadrukt het idee van een mysterie dat wordt onthuld.

Komt deze taal uit een vergeten archaische samenleving? Is het een uitdrukking van een hemelse wil of van de natuur zelf? Door middel van medium fotografie geven Barbara en Michael Leisgen een symbolische herinterpretatie van de natuur, die waarheden bevat die kunnen worden begrepen door degenen die ze kunnen zien en interpreteren.

PIERRE MERCIER

1946-2016, Frankrijk

ORION I / ORION II / ORION III

1982

Set van drie zwart-wit foto's – bewerkt met kaliumhexacyanoferraat en anamorphose,
75,5 x 60 cm elk

Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 1983

Pierre Mercier is fotograaf en beeldhouwer maar ook een kunstenaar van de “enscenering” die veel kunstgrepen gebruikt om de plaats van het lichaam in de kunst in twijfel te trekken.

In de fotoreeks *Orion I / Orion II / Orion III* speelt Pierre Mercier met onze perceptie van het beeld, door een montage waarin 19 de eeuwse beeldhouwwerken worden samengebracht onder een sterrenhemel. De beelden tonen in werkelijkheid levende modellen bedekt met klei om de illusie van sculptuur te wekken. De lucht wordt gesuggereerd door retouches op de foto.

Achter deze illusionistische technische procedures schuilt een verlangen om de confrontatie aan te gaan met ons westerse representatiemodel waarin de mens in het centrum van het universum staat. Dit verklaart de keuze van de kunstenaar voor de mythe van Orion, een groot jager wiens avonturen leidden tot zijn gedaanteverandering en tot het sterrenbeeld dat iedereen kent.

Is dit antropocentrische model uiteindelijk niet gewoon een slimme montage die ons moet geruststellen over onze plaats in deze wereld? Een geruststellende truc tegenover het onbekende en het onverklaarbare? Met deze lichamen in bevroren houdingen, opgeslokt door een ruimtelijke onmetelijkheid, laat Pierre Mercier ons op originele wijze her-overwegen waar wij staan als mens tegenover de oneindigheid die ons omringt.

BORIS ACHOUR

1966, Frankrijk

SOMME (1)

SOMME (3)

1999

Ingekaderde kleurfotografie, 57,5 x 84,5 cm / 55,5 x 82,5 cm

Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 2000

Met beeldend kunstenaar Boris Achour wordt kunst een vorm van encenering met verschuivingen en omleidingen. De kunstenaar werd in de jaren negentig bekend met zijn Actions-peu, gefilmde uitvoeringen waarmee hij interactie had met de stedelijke omgeving door middel van een reeks discrete en “belachelijke” gebaren.

Achter deze artistieke gebaren schuilt de wens om de conventies van de kunstwereld op zijn kop te zetten, het alledaagse te versterken, het onzichtbare van het alledaagse leven naar voren te brengen, wat met name terug te vinden is in zijn fotoserie *Sommes*.

Deze foto's, allemaal gemaakt in een burgerlijke buurt van Los Angeles, tonen de kunstenaar slapend tegen de heggen die verschillende eigendommen van elkaar scheiden. Boris Achour wordt het ontwrichtende element van een schijnbaar geordende en gecontroleerde realiteit, wekt een idee van wanorde op en creëert daarmee een surreële sfeer die ons doet twijfelen aan de realiteit van deze beelden.

De *Somme (1)* en *Somme (3)* openen dus een breuk in onze opvatting van de werkelijkheid en maken de noties van realiteit of fictie die ons dagelijks leven bepalen, poreus.

ABRAHAM POINCHEVAL

1972, Frankrijk

DE DWALENDE RIDDER, EEN MAN ZONDER HIER

2020

Installatie/sculptuur: pantser, hars, schaal, variabele afmetingen. Met goedkeuring Galerie Semiose Abraham Poincheval & Mathieu Verdeil, video, 2018, 15". Met goedkeuring van de kunstenaars

Abraham Poincheval is een beeldend kunstenaar die bekend staat om zijn extreme en ongebruikelijke performances. Gefascineerd door de ruimtereiziger Yuri Gagarin, ziet hij creatie als een avontuur. Zijn radicale voorstellen hebben er dus toe geleid dat hij kippeneieren heeft uitgebreed totdat ze uitkomen, hij zat een week opgesloten in een rots of in een opgezette beer in het Musée de la Chasse et de la Nature, in Parijs... De rode draad door zijn acties is dat opgesloten zitten aanzet tot reflectie en een "innerlijke reis" die verwant is aan allerlei inwijdingsrituelen.

Met *Le chevalier errant, l'homme sans ici* (*De dwalende ridder, een man zonder hier*) brengt Abraham Poincheval twee assen van zijn werk samen: de claustrofobie van het opgesloten zitten en het reizen en ontdekken. Hij heeft zich opgesloten in een middeleeuws harnas van 30 kg om zo te voet Bretagne te doorkruisen van oost naar west. Op deze manier activeert deze Chevalier Errant, door zijn tocht een ontmoeting tussen verleden en heden, mythe en realiteit, die op deze manier een verbeelding reactiveert die stamt uit de Arthur-traditie, afkomstig uit het Bretagne waar hij doorheen reist.

Het vervreemdende gevoel dat deze voorstelling oproept, wordt gedocumenteerd in de film geregisseerd door Mathieu Verdeil, die de reis van de kunstenaar volgt. Het pantser dat we kunnen zien wordt een echte herdenkingssculptuur opgeslokt door vegetatie en is een nieuw stuk dat speciaal voor de Frac Grand Large-tentoonstelling is geproduceerd, naast het originele pantser dat als sculptuur werd verworven door de Frac Provence-Alpes-Côte d'Azur.

DENNIS STOCK

1928-2010, Verenigde Staten

PLANET OF THE APES

1967

Uit de serie *Apenplaneet*, portfolio met 12 afdrukken in zwart en wit, 36 x 26 cm elk
Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 2008

Dennis Stock is vooral beroemd om zijn foto's van James Dean gepubliceerd in *Life* magazine, maar maakt deel uit van een generatie fotografen die hebben bijgedragen tot het documenteren van de belangrijkste gebeurtenissen in het Amerika van de jaren zestig (hippie-beweging, Vietnamoorlog, de boom van de Hollywood-filmindustrie...). *Planet of the Apes* maakt deel uit van een fotoserie die betrekking heeft op de verfilming in 1968 van de film *Planet of the Apes (De Apenplaneet)*, een bewerking van de sciencefictionroman geschreven door Pierre Boulle in 1965.

Deze shots, die de acteurs en figuranten van de film laten zien die tussen twee opnames door de filmlocatie lopen, creëren een verbluffende fantastische sfeer, met deze aapmensen die op een heel natuurlijke manier in de buurt komen van een realistische dagelijkse omgeving en de filmtechnici, niet in vermomming. Naast de onwerkelijkheid die werd gecreëerd door deze ontmoeting tussen twee verschillende werelden, legt Dennis Stock ook de geest vast van een tijd waarin grote hoop werd gevestigd op het idee van de verovering van de ruimte. Het populaire succes van literaire en cinematografische sciencefiction-saga's, zoals *The Planet of the Apes*, *Dune* of *2001, The Space Odyssey* zijn daarom openingen voor het imaginaire die niet meer zo onbereikbaar blijken.

Deze realiteit, die lijkt aan te sluiten bij fictie, werd breed opgepakt en becommentarieerd door Bergier en Pauwels, gefascineerd door de grote werken van fantasy en sciencefiction die volgens hen een bepaald deel van de realiteit bevatten dat serieus moet worden genomen.

DENNIS OPPENHEIM

1938-2011, Verenigde Staten

POLARITIES

1972

Fotokopie, Fotografie, tekst en tekening op karton, 84,2 x 107 cm
Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 1985

Het werk van Dennis Oppenheim heeft vaak een bijzondere relatie met de notie van ruimte en met het landschap en staat vooral bekend als de oorsprong van de Land-art, een grote artistieke beweging uit de jaren zestig.

Polarities laat ons kennismaken met de privacy van de kunstenaar door middel van foto's met mysterieuze tekeningen die natuurlijke landschappen verlichten. Deze vormen, die op het eerste gezicht misschien herinneren aan de monumentale tekens en gravures van Nazca (geoglyfen), of de mysterieuze *graancirkels**, vormen in werkelijkheid het laatste grafische spoor van zijn vader en een van de eerste tekeningen van zijn dochter, Chandra, die ze maakte toen ze één jaar oud was.

Dit werd gereproduceerd door de kunstenaar met magnesiumfakkels. Om deze tijdelijke werken van bijna 150 meter te capteren waren luchtopnames nodig. Bijgevoegd ook een aantal voorbereidende schetsen en een plattegrond van de site waar de actie plaatsvond.

In het monumentale schemert ook het tijdelijke door. Het tijdelijke van een leven dat gevierd werd in 1972 en zo doorgegeven wordt in het werk van vader, zoon en kunstenaar.

**De graancirkel is een patroon dat bestaat uit geometrische vormen die veel voorkomen in graanvelden. Deze mysterieuze sporen zijn het onderwerp van vele theorieën, variërend van natuurlijke verschijnselen over menselijke interventies tot de sporen van landingsplaatsen van buitenaardse wezens.*

DAVID DE BEYTER

1985, Frankrijk

MAGISCHE PLAATS IV (UCANCA VALLEI)

2018

Chromogene afdrukken, 2 (140 x 94 cm)

Met goedkeuring van de kunstenaar en Galerij Cédric Bacqueville, Rijsel

David De Beyter tast met zijn foto's de grens tussen realiteit en fictie af. Hij is geïnteresseerd in verschillende gemeenschappen, zoals de wetenschappelijke ufologie-liefhebbers die hij hier in Spanje ontmoet. Deze enthousiastelingen proberen de moderne mythe van de UFO (niet-geïdentificeerd vliegend objecten) tastbaar te maken.

De serie *Magical Places* is een fictief onderzoek op basis van ufologische documentatie (verhalen, documentaire beelden, getuigenissen, enz.). Zijn foto's hernemen bovennatuurlijke scenario's geïnspireerd door verzamelde verhalen om een genre van docu-fictie te creëren dankzij geconstrueerde scènes (scheepscrash, enz.).

Magical Place IV (Ucanca Valley) wordt uitgevoerd op het Spaanse eiland Tenerife, waar de site van Ucanca Valley bekend staat als een plaats die vaak voorkomt in dit soort verhalen. David De Beyter speelt de geboorte van de UFO-mythe op het eiland in 1974 na, toen een ballistische raket een lichtgevende halo veroorzaakte met een diameter van dertig kilometer tussen de Canarische Eilanden en de zuidelijke Sahara. In het midden van het beeld worden de twee "seden" die de kunstenaar rechtstreeks op het negatief heeft aangebracht, het object en onderwerp van analyse van de gemeenschap van wetenschappelijke ufologen.

Met deze serie stelt David De Beyter de veroudering van een overtuiging in vraag en bevraagt plaatsen aan de hand van hun potentieel om fictie en verhaallijn te creëren.

BERTRAND LAMARCHE

1966, Frankrijk

LOBBY (HYPER-TORE)

2016

Sculptuur, flexibele buisvormige kroon, motor, 110 cm doorsnede, 34 cm hoog

Met goedkeuring van de kunstenaar en Galerij Jérôme Poggi, Parijs

Het werk van Bertrand Lamarche vindt een bijzondere weerklank in de verworvenheden van de moderne techniek. Door zijn artistieke voorstellen herstelt en accentueert hij mechanismen waaruit een zekere fascinatie voor deze complexe processen straalt.

Lobby (Hyper-Tore), is een werk op het kruispunt van de wereld van kunst en robotica, een cirkelvormige buisvormige structuur uitgerust met een motor. Het in beweging zetten drukt de specifieke kenmerken van deze complexe geometrische vorm uit, waarbij deze rotatie op zichzelf leidt tot een fenomeen van continue en toch beperkte beweging in een gesloten ruimte.

Deze constructie, die minimale en kinetische kunstvormen maar ook wetenschappelijke representaties van zwarte gaten kan oproepen, materialiseert ook krachten die in de naoorlogse wereld een symbool van macht leken te zijn. De torus is in feite de geometrische figuur die aan de basis ligt van het ontwerp van alle kernreactoren en daarom essentieel is voor kernfusie.

Bertrand Lamarche toont met *Lobby (Hyper-Tore)* een onzichtbaar wiskundig fenomeen, dat onbewust vele aspecten van ons dagelijks leven beheerst. Dit werk vindt een bijzondere weerklank bij een aantal wetenschappelijke studies van Jacques Bergier, voor wie beheersing van het atoom essentieel was om de wereld van morgen te bouwen.

LUCIEN RUDAUX

1874-1947, Frankrijk

Lucien Rudaux staat bekend om zijn populair-wetenschappelijke werk, vooral op het gebied van astronomie. Toen hij als amateur-schilder aan het werk was, bracht zijn passie voor ruimteobservatie hem ertoe werken te creëren door zich panorama's voor te stellen gezien vanuit verschillende delen van ons zonnestelsel.

Hij werd opgemerkt door de beroemde astronoom en uitgever Camille Flammarion, en hun samenwerking resulteerde in de publicatie van verschillende belangrijke werken over astronomische democratisering, met bovenaan de lijst, *Sur les autres mondes*, gepubliceerd in 1937.

De gepresenteerde illustraties zijn allereerst opmerkelijk vanwege de originaliteit van het voorgestelde standpunt. Of het *Une phase de la Terre vue dans le ciel lunaire...*, *Une phase de Jupiter vue d'un de ses proches satellites*, of *Jupiter vu de son premier satellite*, al deze visies maken van de kijker een ontdekkingsreiziger van deze systemen dat het grote publiek van toen niet kende.

Deze radicale artistieke keuzes helpen een nieuwe verbeeldingskracht in te luiden, waarvan de impact wordt versterkt door het talent van Lucien Rudaux, wiens kenmerk, het verontrustende realisme, probeert de wetenschappelijke gegevens en hypothesen die op dat moment bekend waren zo goed mogelijk te reproduceren.

Zelfs vandaag de dag blijft de precisie van deze beelden fascineren en Lucien Rudaux is, meer dan een voorloper, met deze reeks illustraties in de voorhoede van de wetenschap, omdat veel van deze opvattingen in overeenstemming zijn met de huidige kennis van deze planeten. Vanuit alle gezichtspunten zou het werk van deze unieke kunstenaar een prominente plaats hebben gekregen in het tijdschrift *Planète*, het breukvlak tussen de ongebreidelde verbeelding en het geclaimde wetenschappelijke karakter.

FOTO'S NASA

APOLLO 12 - ALAN BEAN - CHARLES PETE CONRAD, 1969

APOLLO 8 - MOON VIEW, 1969

APOLLO 17 - RONALD EVANS - EARTH RISE WITH CRATER RITZ, 1972

APOLLO 8, ZICHT OP DE AARDE DOOR KAPITEIN WILLIAM ANDERS, 1968

Afdrukken, 19,1 x 18, 8 cm / 20 x 22,5 cm / 18,3 x 24 cm / 19,4 x 20,2 cm

Collectie agnès b., Parijs

De foto's gemaakt door de bemanningen van verschillende Apollo-missies passen perfect in wat een chronologie van de ruimtevaart zou kunnen vormen, hier via de illustraties van Lucien Rudaux.

De dertig jaar die Rudaux' werk scheiden van deze clichés, tonen de technologische sprong die de wereld van de 20ste eeuw doormaakt. Een wereld waarin astronomische mijmeringen plaats maken voor feiten en voor een realiteit, de ruimte wordt veroverd.

Deze vintage prints, vooral ontworpen door NASA als wetenschappelijke en documentaire onderzoeksinstrumenten, hebben een echte esthetiek, vanwege de intrinsieke schoonheid van de panorama's, maar ook vanwege het technische genie van het bedrijf Kodak. Hierdoor worden specifieke emulsies ontwikkeld om de kleurschakeringen van de sterren het beste vast te leggen, zonder filter of obstructie de atmosfeer van aarde of maan.

Al deze momentopnames met zicht op maan en aarde worden gekenmerkt door hun tijdloze karakter. Ze zijn ook een keerpunt in de manier waarop we over onze blauwe planeet denken, en het belang van het behoud van een kwetsbaar ecosysteem waarvan de wereldwijde schoonheid voor het eerst wordt gezien. De commandant van de Apollo 8-missie, Frank Borman, drukt het zelf perfect uit met deze woorden: "We dachten de maan te ontdekken en we ontdekten de aarde."

VÉRONIQUE JOUMARD

1964, Frankrijk

MANEN, ZONNEN

1993

Set van 4 foto's Cibachroom, geplastificeerd op aluminium, 127 x 190 cm elk
Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 1993

Door sculpturen, installaties of fotografie creëert kunstenaar Véronique Joumard apparaten die de energiebronnen die essentieel zijn voor ons moderne leven zichtbaar maken.

Terwijl de installaties en sculpturen van de kunstenaar grondstoffen uit de industriële omgeving (lampen, gloeilampen, weerstanden, elektriciteitsdraden) laten zien en zo onze dagelijkse stedelijke omgeving oproepen, verruimt de fotoreeks het perspectief en toont ze onzichtbare interacties met de hemellichamen die ons omringen.

Lunes, Soleils (Manen, Zonnen) is een serie van 4 foto's die telescopische beelden van de zon en de maan vanuit verschillende hoeken weergeven. Achter de schoonheid en de precisie van deze opnamen ligt de wetenschap van de link die ons met deze sterren verbindt, de zon als bron van licht en leven, de maan als regulator van maritieme bewegingen voor de maan – het besef van deze link wordt terug onder de aandacht gebracht.

Vergeleken met de illustraties van Lucien Rudaux en de NASA-foto's die in de ruimte worden gepresenteerd, drukt dit werk ook de fascinatie uit die de ruimte op de mens heeft uitgeoefend op kunstenaars en op wetenschappers en dit sinds mensenheugenis.

PANAMARENKO

1940-2019, België

VERTI-VORTEX

1981

Maquette voor een ruimteschip – ijzer rubber en magneet , 40 x 210 x 35 cm

Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Verworven 1983

Het werk van de Belgische kunstenaar PANAMARENKO situeert zich tussen twee werelden, die van de kunst en die van de wetenschap.

PANAMARENKO is al sinds zijn studies in de Schone Kunsten gefascineerd door mechanica en technologie en dus begon hij in de jaren zestig zijn tekenvaardige vingers te gebruiken voor projecten van futuristische voertuigen en objecten, op de grens tussen wetenschap en fictie.

Een echte “gekke wetenschapper” van de kunstwereld zou je hem kunnen noemen. Zijn raceauto’s, vliegtuigen en andere perfect functionele modellen staan in zijn oeuvre naast veel meer poëtische en surrealistische objecten, waarvan de *Verti-Vortex* er één is.

Deze metalen libel komt als het waren uit het bestiarium van de sciencefiction gekropen, maar het is niettemin direct geïnspireerd door studies rond de anatomie van prehistorische dieren. Deze *Verti-Vortex* opent een veld van mogelijkheden en nodigt iedereen uit om te dromen van het universum waarin dit insect zou kunnen gedijen.

Tussen rationaliteit en fantasie, gaat PANAMARENKO’s werk een natuurlijke dialoog aan met de theorieën van het fantastisch realisme. Hij gebruikt hierbij de moderne wetenschap om zich voor te stellen welk bestaan verborgen zou kunnen zijn buiten onze perceptie van de werkelijkheid.

BETTINA SAMSON

1978, Frankrijk

TEGENLICHT

Ondertitel: *Voor een toekomstige ontdekking van Duistere Zaken I*, 2012

Ondertitel: *Voor een toekomstige ontdekking van Duistere Zaken II*, 2011

Glas gesmolten en geëtsd door zandstralen, 101 x 62 cm elk

Collectie Frac Provence-Alpes-Côte d'Azur, Marseille

Bettina Samson is geïnteresseerd in de fysieke eigenschappen van materie en streeft ernaar om onzichtbare verschijnselen met betrekking tot de kosmos zichtbaar te maken.

In de twee sculpturen uit de reeks *Contre-jour (Tegenlicht)* - serie gebruikt de kunstenaar tekenkunst (hier in glas gegraveerd) als een element dat weinig bekende fysieke processen onthult. Van deze glasplaten die zijn gegraveerd door het zandstraalproces verwijderd Bettina Samson lagen. Ze vertrekt uit die lagen om vormen te ontwikkelen die op het eerste gezicht abstract zijn en herinnert aan een kunst die dicht staat bij de producties van Joseph Albers, Bauhaus-schilder bekend om zijn geometrische variaties rond het vierkant. Deze geëtsde frames zijn in werkelijkheid sets computertekens die worden bestuurd door een spectroscop, een hulpmiddel voor het detecteren van donkere materie in het universum.

Deze *Contre-jours* bieden dus een duik in een veelvoudige onzichtbaarheid die een complexe machinerie oproept die onbekend is bij het grote publiek en die zelf dient om de elementen aan het licht te brengen die aan de oorsprong van ons universum liggen.

Op deze manier maakt Bettina Samson deel uit van een lange genealogie van ontdekkingsreizigers, met wetenschappelijke of andere doelen, op zoek naar (wat Pauwels en Bergier zouden noemen) een 'gecompliceerde onzichtbare' structuur die onze wereld structureert.

ABDELKADER BENCHAMMA

1975, Frankrijk

FOSSILE

2020

Inkt en collage op papier en wandtekening, variabele afmetingen, drieluik geïntegreerd

L'horizon des événements, 2018-2019, inkt op papier, elk 250 x 150 cm,

Met goedkeuring van Templon, Parijs – Brussels / Goedkeuring van de kunstenaar

Abdelkader Benchamma is wat je een “kind van het fantastische realisme” zou kunnen noemen. Al op zeer jonge leeftijd ontdekte hij het tijdschrift *Planète*, dat hij gretig verslindt en waarvan de esthetiek en thema's een blijvende invloed zullen hebben op zijn artistieke praktijk en zijn zoektocht naar het onzichtbare.

Dit nieuwe stuk van Abdelkader Benchamma, *Fossile*, werd gemaakt ter gelegenheid van de tentoonstelling en integreert een monumentale wandtekening met ingekaderde werken, die hij uitbreidt en extrapoleert en de lezing ervan aanpast of verduidelijkt.

L'horizon des événements is het hart en de basis van *Fossile*. Deze drie monumentale tekeningen tonen op een gevoelige manier de onzichtbare interacties van hemellichamen. Twee sterren lijken te zijn opgenomen in energiestromen. De muurtekening waarop het drieluik is geplaatst, vormt ook de rode draad. Het ontvouwt zich en dringt de ruimte rondom binnen. De constructie fungeert dan als een versterker van de visioenen van de waarnemingshorizon en accentueert de verbanden die de kunstenaar legt met wetenschappelijke theorieën over de uitbreiding van ons universum.

In deze uitgevonden kosmogonie wordt elke trilling, stip of inktslag het bewijs van fysieke processen die zowel de noties van snelheid, tijd en astrale beweging enceneren als andere noties die a priori niet kunnen worden weergegeven via het medium van tekening.

EVA L'HOEST

1991, België

SHITSUKAN OF OBJECTS

2019

Installatie, polymeersculpturen en videodrieluik, stereolithografie, 6'33, geluid, kleur, soundtrack door Christina Vantzou en John Also Bennett, soundmixing: Pierre Dozin
Goedkeuring van de kunstenaar

De kunstenaar Eva L'Hoest neemt ons met haar installaties, video's en sculpturen mee naar een universum waar technologie alomtegenwoordig is en de krachtsverhoudingen tussen mens en machine totaal verstoord zijn.

Shitsukan Of Objects is een installatie die bestaat uit drie sculpturen en twaalf schermen. De video's laten ons kennismaken met een nieuwe realiteit, gecreëerd door de computer, uit fragmenten van herinneringen vastgelegd door MRI en via kunstmatige intelligentie. Om dit universum tot leven te brengen, gebruikt de kunstenaar bestanden uit videogames, neurowetenschappelijke experimenten en algoritmen.

Gecombineerd creëren al deze elementen een wereld die gewichtloos lijkt, waarin de mens een digitale apatische hybride wordt wachtend op een nieuwe evolutie.

Shitsukan Of Objects onthult een nieuw universum, geregeerd door de kracht van computers. Deze realiteit in de constructie opent perspectieven die enkele decennia eerder nog moeilijk voor te stellen waren behalve dan door de meest vooruitziende denkers en wetenschappers of bepaalde sciencefictionauteurs.

SANTIAGO BORJA

1970, Mexico

JUNG-CATCHER II (MODEL)

2020

Multiplex (berken), staal en touw, 1 x 1 m

Collectie Frac Grand Large — Hauts-de-France / Schenking van de kunstenaar in 2020

Het werk van Santiago Borja bevindt zich op het kruispunt van kunst, antropologie en architectuur, met als rode draad het creëren van originele structuren die het vakmanschap en de theorie van hedendaagse kunst en design combineren. *Jung-Catcher II (Model)* volgt op zijn beschouwingen over de plaats van het magische denken in de moderne wereld en reproduceert de vorm van de dromenvanger, een ritueel object dat zeer aanwezig is in Noord-Amerikaanse native-culturen.

De dromenvanger, wiens symbolische betekenis voorouderlijke opvattingen over de droomwereld opent die specifiek zijn voor de Amerikaanse natives, wordt hier samengebracht met het psychoanalytische denken van Carl Gustav Jung, een eminent psychiater uit het begin van de 20^e eeuw, rivaal van Sigmund Freud. Het uitgebreide literaire werk van Jung toont interessegebieden waar wetenschap zich vermengt met esoterie, in het bijzonder met het werk *Psychologie et Alchimie*, dat hielp om de grote vergeten teksten uit de alchemie terug op de voorgrond te brengen. Hij is ook de bedenker van een originele theorie over de constructie van de menselijke persoonlijkheid. Santiago Borja neemt de belangrijkste kenmerken van de door Jung naar voren gebrachte theorie over en vertaalt deze concepten in een mandala die de structuur vormt van de dromenvanger.

Het object gaat verder dan enkel het gebied van de rite of psychoanalyse en verandert in een hybride, in een poging om in zijn netten een moderniteit te vangen die zich uitstrekt over het verlangen naar rationaliteit en fascinatie voor het spirituele en het magische.

FANTASTISCHE LANDSCHAPPEN

Emma Charrin en Olivier Muller, Nicolas Floc'h, Trevor Paglen

In de continuïteit van het onderzoek geïnitieerd door de denkers van het fantastisch-realisme, die in het bijzonder hebben gewerkt om de onzichtbare structurering van onze wereld te laten zien, onthullen Emma Charrin en Olivier Muller, Trevor Paglen en Nicolas Floc'h verborgen territoria van onze realiteit die ze openen voor uiteenlopende interpretaties.

Nicolas Floc'h biedt met zijn *Structures productives* de visie van een mysterieuze onderwaterwereld die op het eerste gezicht moeilijk te identificeren is. In de vorm van minimalistisch ogende sculpturen, creëert de kunstenaar hier schaalmodellen (1/10) van betonnen constructies in het water ondergedompeld voor de kusten van Japan, Europa en de Verenigde Staten.

Gemaakt met het wetenschappelijke doel om mariene ecosystemen te vernieuwen die beschadigd zijn door intensieve visserij, worden deze structuren, uit hun context gehaald, evocaties van een onbekend universum. Ze nodigen ons ook uit om ons alle esthetische rijkdom van gebieden te fantaseren die voor onze ogen verborgen zijn, en de fascinatie die het ontoegankelijke op de mens kan uitoefenen.

Trevor Paglen presenteert de fotografische getuigenissen van activiteiten die door de Amerikaanse regering geheim zijn gehouden, het resultaat van langdurig onderzoek en fotografie. *Open Hangar ; Cactus Flats, NV ; Distance – 18 Miles ; 10:04 am* en *Detachment 3, Air Force Flight Test Center #2 ; Groom Lake, NV: Distance – 26 miles* toont ons militaire installaties die beschermd en daarom gesloten zijn voor het publiek.

Deze “cultuur van geheimhouding” heeft bijgedragen tot het voeden van de populaire verbeelding, en was de oorsprong van veelgeprezen fictie (X-files) maar ook van een overvloed aan meer vertrouwelijke teksten en video’s, die elk op hun eigen manier allerlei al dan niet geloofwaardige samenzweringstheorieën hebben gevoed. Door een lens die beelden van kilometers ver vastlegt, onthult Trevor Paglen deze onzichtbare wereld, die tegelijk dicht bij de onze is en ook mijlen veraf ligt. De vervaging van de fotografische afdrukken als gevolg van het fotograferen op afstand, geeft de afbeeldingen een aura van geheimhouding die door de kunstenaar tastbaar wordt gemaakt.

Emma Charrin en Olivier Muller, van hun kant, onthullen ruimtes “tussen” verleden en toekomst, overgangprocessen van natuurlijke ruimte naar een verstedelijkte omgeving, natuur die verdwijnt dus. Met de fotoreeks van het *Baltellala*-project installeerde het duo hun donkere kamer in de buitenwijken van Tanger die op dat ogenblik volgebouwd worden. In de tussenliggende landschappen verschijnen vormen, vluchtige installaties gemaakt door de twee kunstenaars, een ode aan de ochtenddauw, in een strategie om de wereld opnieuw te betoveren. Hun aanwezigheid suggereert menselijk handelen, maar verwijst ook naar een rituele esthetiek die herinnert aan voorouderlijke overtuigingen met betrekking tot onzichtbare krachten, als het ware bewakers van plaatsen die door mensen worden bezocht. Door de foto’s van Emma Charrin en Olivier Muller vermenigvuldigen de standpunten zich en roepen ze op tot een poëtische visie op het landschap, waar het menselijke en het goddelijke naast elkaar bestaan in een tussenruimte, tussen realiteit en fictie.

GEZICHTEN UIT HET VERLEDEN STEMMEN UIT HET HIERNAMAALS

Norbert Ghisoland, Martin Gusinde, Augustin Lesage

De werken die in deze zaal worden gepresenteerd, nemen ons mee terug naar de vooroorlogse wereld, met het werk van autodidacten wiens heterodoxe en eigenaardige praktijk buiten de traditionele kaders van de kunst ligt. Of het nu gaat om fotografie of schilderen, deze drie makers tonen hun visie op de wereld, doordrenkt van verwondering voor beschavingen die op het punt staan uit te sterven, evenals voor anonieme mensen gered van de vergetelheid dankzij fotografie of aan een schilderij geleid door krachten van het hiernamaals.

Martin Gusinde, Oostenrijks missionaris en antropoloog, ontdekte tijdens zijn reizen in Tierra del Fuego in de jaren 20 mensengroepen waarvan de mondelinge cultuur en rituelen gedoemd waren te verdwijnen. Deze set van 9 foto's documenteert hun voorouderlijke tradities, die op het lijf werden uitgevoerd door gecodificeerde riten. Oorspronkelijk gemaakt voor puur documentaire doeleinden, fascineren deze foto's vandaag de dag door het fantastische karakter dat voortkomt uit de geritualiseerde lichamen, wat zowel een culturele als esthetische rijkdom suggereert.

Norbert Ghisoland documenteert het leven in de Belgische Borinage aan de hand van de tienduizenden portretten die in zijn fotozaak zijn gemaakt. De documenten die een periode van 40 jaar overbruggen, zijn herontdekt door zijn kleinzoon en geeft een tweede leven aan een hele gemeenschap van minderjarigen,

notabelen, vrouwen en kinderen. Het ensceneringswerk van de fotograaf, die zijn modellen laat poseren in trompe-l'oeil-decors, maken deze alledaagse beelden magisch en vreemd.

Augustin Lesage was mijnwerker. Het was in 1912, toen hij op de bodem van een mijn was, dat hij een stem hoorde die hem vertelde dat hij schilder moest worden. Augustin Lesage's carrière als schilder-spiritualist wordt gelanceerd en loopt parallel met zijn professionele activiteit. Van 1912 tot aan zijn dood in 1954 maakte hij honderden schilderijen, geleid door zijn "stemmen". Deze "geïnspireerde" werken nemen de vorm aan van tempels vol caleidoscopische motieven, die verwijzen naar christelijke en oosterse spiritualiteit. De omstandigheden waarin zijn werk tot stand is gekomen en de buitengewone technische aard van zijn composities - die onverklaarbaar blijft voor een autodidactische schilder - versterken de fascinatie voor zijn buitengewone schilderijen nog meer.

RADIOACTIVITEIT

Louis Jammes, Anaïs Tondeur, Agnès Troublé

Jacques Bergier was, voordat hij het tijdschrift *Planète* hielp oprichten, een expertwetenschapper in nucleaire chemie en hield zich met name bezig met radioactiviteit. Als een echte koorddanser legde Bergier in zijn opvatting van een wereld op de wip tussen het rationele en het magische ongekende verbanden tussen verschijnselen beschreven door oude alchemisten en tractaten van moderne atoomwetenschappers.

Deze fascinatie van grote denkers voor kernenergie en de soms dramatische gevolgen die daaruit voortvloeien, vinden een bijzondere weerklank in de werken van Louis Jammes, Anaïs Tondeur en Agnès Troublé, bekend als agnès b. Via drie perspectieven - documentair, ecologisch en poëtisch - wordt de onzichtbare energie van krachten die de mens overstijgen opgeroepen.

Louis Jammes brengt ons met zijn Tsjernobyl. *Mémoire de l'ouvrier disparu dans la catastrophe (Herinnering aan de arbeider die omkwam bij de ramp)* naar het hart van Reactor 4 in de centrale van Tsjernobyl. De explosie van de reactor in 1986 zorgde voor een ommekeer in onze perceptie van kernenergie waarbij de ongebreidelde wetenschappelijke vooruitgang in vraag werd gesteld. Door middel van deze serie foto's, gemaakt begin jaren 90, gooit de kunstenaar ons een confronterend beeld op de ramp voor de voeten.

Het gebruik van zilverbromide creëert zwart-witbeelden met sterke contrasten en accentueert het idee van verlatenheid dat door deze opvattingen wordt overgebracht. De seriële opbouw leidt tot een verhaal, met deze fabrieksarbeider als centrale figuur. Hij is een anonieme geest uit een tragisch verhaal gekenmerkt door een zwart kruis, zo duikt hij hier op.

Het *Tsjernobyl-herbarium* van **Anaïs Tondeur** toont de ecologische gevolgen van de ramp, inclusief de manier waarop radioactiviteit het DNA van planten in de buurt van de reactor verandert. Via deze fotogrammen wordt de directe impact van de ramp op levende wezens merkbaar.

De video van **Agnès Troublé** is gemaakt op basis van fragmenten uit haar eerste speelfilm, *Je m'appelle Hmmm*, opgenomen in 2014. Het getoonde fragment toont een paar Butoh-dansers die oefenen in een bos. Via Butoh, (een dans die in de jaren zestig in Japan werd gecreëerd als een quasi-therapeutische vorm van expressie gericht op het verlichten van de posttraumatische shock die verband houdt met de bom) drukt hij het lijden uit van een volk dat door oorlog en atombom verscheurd werd tussen voorouderlijke traditie en de moderne westerse wereld. De gebaren van de twee dansers roepen evenveel op als ze bezweren, en belichamen op verontrustende wijze de geesten van een verleden dat niet mag worden vergeten.

DROOMWERELDEN

Véronique Béland, Adrian Paci

Het Fantastisch Realisme is een beweging gecreëerd door Jacques Bergier en Louis Pauwels met de publicatie van *Le Matin des Magiciens*, die pleit voor de het verkennen van nieuwe werelden in onze gedachten, waar het rationele en het wetenschappelijke zich mengen met het denkbeeldige en het fantastische.

De wens om een “mix van genres” tot stand te brengen, om de kaarten van het moderne denken te herschikken, heeft een blijvende indruk achtergelaten in het hoofd van de mensheid. Deze roep om intellectuele openheid en het vervagen van grenzen tussen disciplines kwam terug in de creatie van veel kunstenaars, ook al is de beweging op zich veel van zijn populariteit verloren. De vele denkers openen de weg naar nieuwe gedachten die door deze kruisbestuiving bevrucht worden.

Adrian Paci en Véronique Béland nodigen door middel van video en installatie uit om in de wereld van dromen te duiken. Tussen ensceneringseffecten met nieuwe vertelwijzen en installaties die het onbewuste van machines tonen, verstoren de verbindingen die deze kunstenaars tot stand brengen onze perceptie van de werkelijkheid.

Adrian Paci, kunstenaar-filmmaker, biedt met *Per Speculum* een duik in een vreemd universum, waar kinderen spelen in wat een idyllische natuur lijkt te zijn, letterlijk de spiegel van een realiteit verbrijzelen en zo de barsten die ontstaan openen. Het wankelen van ons houvast en de onmogelijkheid om oog in oog te staan met een gebroken realiteit, doen ons overhellen naar naar een andere

ruimte, zonder vooraf vastgelegde regels.

De film evolueert vervolgens in een universum vol symboliek. De spiegel wordt daarin een object dat verborgen werkelijkheden zichtbaar maakt (de titel *Per Speculum* verwijst naar een brief van Sint-Paulus die ons uitnodigt om voorbij de spiegel van de schijn te kijken om God te vinden). De spiegel wordt hier ook aanroepen als een plaats van doorgang naar een wonderbaarlijke toekomst (verwijzend naar Alice die door een spiegel stapt om in Wonderland te komen), maar de scherven bevatten ook het licht (symbool van kennis), het licht kan verblindend zijn, wat zeg ik, kan leiden tot pure blindheid.

Wat zijn de dromen van de machines die ons omringen? Het is op die vraag met transhumanistische trekjes dat **Veronique Béland** een antwoord tracht te vinden. Ze doet dit met haar *Mécanique d'évaporation des rêves (Mechaniek om dromen te laten verdampen)*, een robotarm die verhalen van dromen omzet naar willekeurige teksten. De inkt hiervoor gebruikt vervaagt geleidelijk onder invloed van het zonlicht, net zoals onze dromen vervagen zodra we weer bewust wakker zijn. Deze nieuwe literatuur die onze dromen vertaalt is fascinerend en zeer tijdelijk.